

Jak przygotować się do wypracowania
na pisemny egzamin maturalny z języka
polskiego,

czyli jak zapracować na sukces (cz. II)

Agnieszka Kurzeja-Sokół

Najważniejsze informacje o wypracowaniu, czyli drugiej części arkusza maturalnego

Ta część sprawdza umiejętność pisania dłuższej wypowiedzi pisemnej (min. 250 słów). Otrzymasz dwa tematy do wyboru:

↓
rozprawkę problemową

podstawą może być tekst epicki lub dramatyczny

Ważne: jeśli załączony fragment pochodzi z lektury obowiązkowej, musisz odwołać się nie tylko do niego, ale również do całości utworu!

↓
interpretację utworu lirycznego

Ważne: temat nie zawiera żadnej koncepcji interpretacyjnej – sam musisz sformułować tezę interpretacyjną i w przekonujący sposób ją uzasadnić w odniesieniu do tekstu!

ROZPRAWKA

Jak pracować nad rozprawką? Krok po kroku.

- **Uważnie przeczytaj temat** rozprawki. Wyłów słowa kluczowe, zastanów się, o co jesteś proszony, w jakiej sprawie masz zająć stanowisko.

np.

Wolna wola człowieka czy siły od niego niezależne – co przede wszystkim decyduje o ludzkim losie? Rozważ problem i uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do podanego fragmentu „Lalki”, całego utworu Bolesława Prusa oraz innego tekstu kultury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.

Jak rozpracować temat?

Oto odpowiedź:

Wolna wola człowieka czy siły od niego niezależne – co przede wszystkim decyduje o ludzkim losie? Rozważ problem i uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do podanego fragmentu „Lalki”, całego utworu Bolesława Prusa oraz innego tekstu kultury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.

1. polecenie

(wolna wola czy siły niezależne)

2. zadanie

(rozważ i uzasadnij stanowisko)

3. zakres dzieł, do których musisz się odwołać

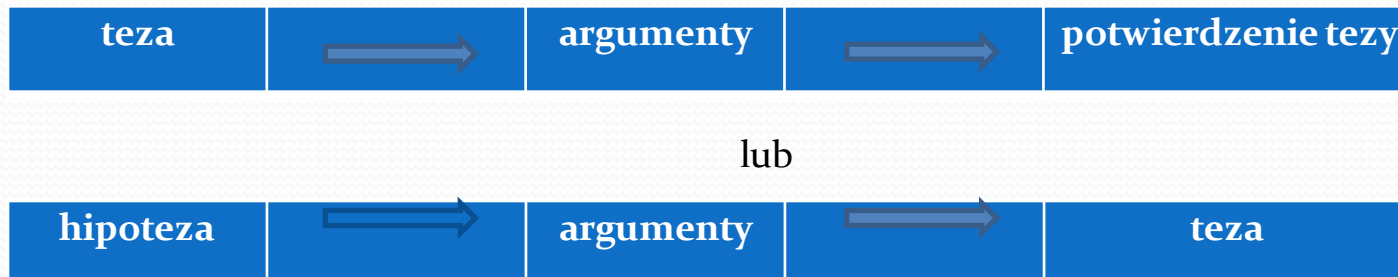
(fragment, cała „Lalka”, bo to lektura obowiązkowa, i inny tekst kultury)

4. informacja o objętości pracy

(minimum 250 słów)

Kolejne kroki

1. Po rozpracowaniu tematu dokładnie **przeczytaj załączony fragment**.
2. Zastanów się, **jaką odpowiedź dasz na pytanie** z tematu na podstawie załączonego fragmentu. Twoja rozprawka może być zbudowana wg jednego schematu z dwóch poniższych:

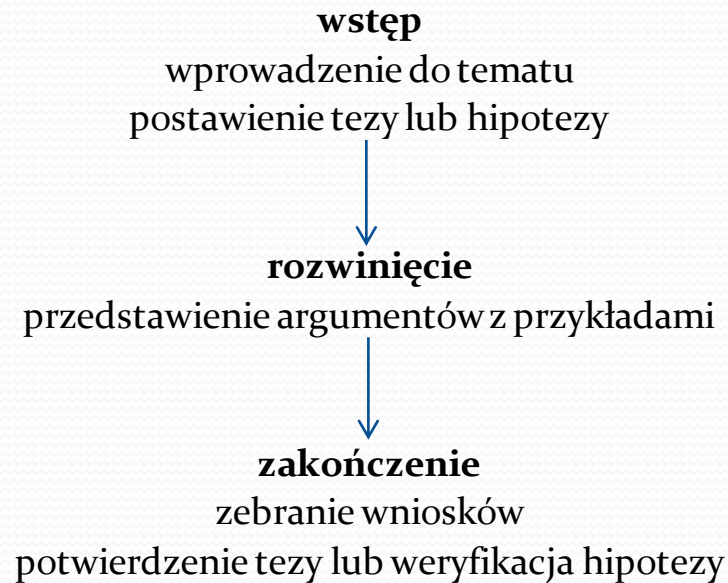

3. **Sformułuj sąd/ zajmij stanowisko** i zapisz je w brudnopisie (np. *człowiek sam decyduje o swoim losie*). To będzie Twoja teza lub hipoteza.
4. **Wyłów z tekstu argumenty** potwierdzające Twój sąd (podkreślaj w tekście!) lub takie, które pozwolą zweryfikować hipotezę, i zapisz je w brudnopisie (pod sądem) w punktach - np.
 - *rozwój miasta to dzieło ludzi*
 - *brak przypadku w życiu – myśl Wokulskiego* itd.
5. **Przywołaj dowody** na potwierdzenie Swojego sądu lub na rozstrzygnięcie hipotezy z:
 - całego utworu, jeśli jesteś o to proszony w temacie (np. *Wokulskiego, który sam decyduje o swoim losie*) i innego dzieła
 - dwóch innych tekstów kultury (np. *przykład Rodiona ze „Zbrodni i kary”, który sam pokierował swoim życiem; przykład Cezarego Baryki, który sam decydował o swoim losie*).

Pamiętaj, aby przywoływać konkretne sytuacje z utworów (zatem powyższe przykłady należy rozwinąć). Możesz również odwołać się do pozaliterackich tekstów kultury (np. filmów obrazów). Zapisz argumenty w punktach.

cd.

6. Zastanów się, czy wszystkie przywołane przez Ciebie przykłady potwierdzają Twój sąd lub go rozstrzygają i czy są logiczne.
7. **Pamiętaj o poprawności rzeczowej** (istnieje kategoria błędu kardynalnego!).
8. Teraz **zadbaj o stronę kompozycyjną** pracy:

9. **Pamiętaj o połączeniu kolejnych elementów pracy.** Unikaj: *po pierwsze, po drugie...* Zstap je: *w podobny sposób, innym przykładem, odmienną postawę...*
 10. **Teraz możesz pisać pracę.**
 11. **Pisz czytelnie.**
 12. **Sprawdź poprawność stylistyczną (np. unikaj powtórzeń), składniową, interpunkcyjną i ortograficzną.** Unikaj długich zdań, bo w nich łatwo o błędy.
- Dobra rada na koniec:** przeczytaj swoją pracę przynajmniej dwukrotnie.

Wiesz już, jak pracować z tekstem. A jakie informacje powinny znaleźć się w Twojej rozprawce? Mała ściągą:

teksty epickie

- Określ problematykę tekstu w kontekście rozprawki.
- Określ gatunek literacki, epokę, odmianę gatunkową (np. powieść realistyczna, nowela pozytywistyczna).
- Omów konteksty literackie, filozoficzne, historyczne, biograficzne, czyli odwołania do epok, tradycji, związek z innymi utworami, ze światopoglądem epoki, biografią autora.
- Omów rodzaj narracji: pierwszoosobowa (narrator o ograniczonej wiedzy, subiektywny), trzecioosobowa (narrator wszechwiedzący, obiektywny); scharakteryzuj język narracji.
- Określ czas, miejsce wydarzeń opisanych we fragmencie.
- Przedstaw i scharakteryzuj bohaterów występujących we fragmencie: wygląd bohaterów, zachowania bohaterów, poglądy bohaterów, relacje między bohaterami, więzi ich łączące. Jeśli fragment pochodzi z lektury obowiązkowej, odwołaj się do wiedzy o bohaterach (np. ich przeszłości i przyszłości) z całego utworu. Wykorzystaj wiedzę o bohaterach w kontekście tematu rozprawki.
- Określ miejsce fragmentu w całości dzieła (np. określ wydarzenia poprzedzające scenę, przedstaw konsekwencje wydarzeń zaprezentowanych we fragmencie, opisz rolę sceny w fabule, opisz wpływ sceny na losy bohaterów), jeśli odwołujesz się do całego utworu.
- Przedstaw fabułę, czyli układ zdarzeń, powiązania między zdarzeniami. Powiąż ją z tematem rozprawki.
- Omów sposób kreowania świata przedstawionego (np. realistyczny, fantastyczny, oniryczny, groteskowy).
- Określ cechy języka, stylu.

Ważne: wszystkie powyższe informacje przedstawiaj tylko w odniesieniu do tematu rozprawki! Nie pisz wszystkiego, co wiesz o fragmencie lub całym utworze, ale to, co związane jest z tematem rozprawki!

teksty dramatyczne

- Określ problematykę tekstu w kontekście rozprawki.
- Określ gatunek literacki, epokę, odmianę gatunkową (np. tragedia antyczna, dramat szekspirowski, dramat romantyczny, dramat symboliczny).
- Omów konteksty literackie, filozoficzne, historyczne, biograficzne, czyli odwołania do epok, tradycji, związek z innymi utworami, ze światopoglądem epoki, biografią autora.
- Określ czas, miejsce wydarzeń opisanych we fragmencie.
- Omów didaskalia (np. ich dokładność, zakres – czego dotyczą, celowość).
- Przeanalizuj dialogi w odniesieniu do tematu rozprawki. Określ funkcje dialogów (np. charakteryzują bohaterów, ukazują relacje między bohaterami, przyspieszają tempo akcji).
- Przedstaw i scharakteryzuj bohaterów występujących we fragmencie: wygląd bohaterów, zachowania bohaterów, poglądy bohaterów, relacje między bohaterami, więzi ich łączące. Jeśli fragment pochodzi z lektury obowiązkowej, odwołaj się do wiedzy o bohaterach (np. ich przeszłości i przyszłości) z całego utworu. Wykorzystaj wiedzę o bohaterach w kontekście tematu rozprawki.
- Omów zdarzenia.
- Określ kompozycję dramatu (np. następstwo przyczynowo - skutkowe, logikę wydarzeń), jeśli odwołujesz się do całego utworu.
- Określenie języka dramatu (np. wierszem, tekstem ciągłym; język zindywidualizowany).

Ważne: wszystkie powyższe informacje przedstawiaj tylko w odniesieniu do tematu rozprawki! Nie pisz wszystkiego, co wiesz o fragmencie lub całym utworze, ale to, co związane jest z tematem rozprawki!

UTWÓR LIRYCZNY

A jeśli wybierzesz drugi temat - jak pracować nad interpretacją utworu lirycznego? Krok po kroku.

Przeczytaj temat. Nie ma w nim słów kluczowych ani podpowiedzi.

np.

*Zinterpretuj podany utwór. Postaw tezę interpretacyjną i uzasadnij ją.
Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.*

Jak rozpracować temat?

Nie ma pomocy 😊 W przypadku interpretacji utworu lirycznego sam musisz postawić tezę na podstawie tekstu i uzasadnić ją odpowiednimi argumentami. Niby proste, ale...

Kolejne kroki

1. Dokładnie **przeczytaj załączony tekst**.
2. **Sformułuj problem** poruszany w utworze. To najważniejszy moment twojej pracy! Pamiętaj, że interpretacja musi wynikać z utworu. **Nie może być dowolnym odczytaniem** – interpretacja bez uzasadnienia w tekście będzie traktowana jako błąd interpretacyjny lub nadinterpretacja.
3. **Wyszukaj słowa kluczowe**. Podkreśl je.
4. Twoja wypowiedź pisemna może być zbudowana wg jednego schematu z dwóch poniższych:

lub

3. **Sformułuj sąd/ zajmij stanowisko** i zapisz. To będzie Twoja teza lub hipoteza.
4. **Wyłów z tekstu argumenty** potwierdzające Twój sąd (podkreślaj w tekście!) lub takie, które pozwolą zweryfikować hipotezę, i zapisz je w brudnopisie (pod sądem) w punktach - np.
5. **Przywołaj dowody** na potwierdzenie Swojego sądu lub na rozstrzygnięcie hipotezy z załączonego utworu.

Pamiętaj, aby przywoływać konkretne dowody z utworu.

6. Zastanów się, **czy wszystkie przywołane przez Ciebie przykłady potwierdzają Twój sąd** lub go rozstrzygają i **czy są logiczne**.
7. **Pamiętaj o poprawności rzeczowej** (istnieje kategoria błędu kardynalnego!).

cd.

8. Teraz zadbaj o stronę kompozycyjną pracy:

9. Pamiętaj o połączeniu kolejnych elementów pracy.

10. Teraz możesz pisać pracę.

11. Pisz czytelnie.

12. Sprawdź poprawność stylistyczną (np. unikaj powtórzeń), składniową, interpunkcyjną i ortograficzną. Unikaj długich zdań, bo w nich łatwo o błędy.

Dobra rada na koniec: przeczytaj swoją pracę przynajmniej dwukrotnie.

Wiesz już, jak pracować z utworem lirycznym. A jakie informacje powinny znaleźć się w Twojej interpretacji? Mała ściągą:

- Określ problematykę tekstu.
- Zwróć uwagę na tytuł.
- Wyszukaj słowa kluczowe, które pomogą Ci w postawieniu tezy interpretacyjnej.
- Określ gatunek literacki - jeśli to możliwe (np. hymn, pieśń, sonet), epokę.
- Określ tematykę utworu (np. miłosna, religijna, refleksyjno – filozoficzna).
- Rozszyfruj znaczenia symboliczne, metaforyczne.
- Omów konteksty literackie, filozoficzne, historyczne, biograficzne, czyli odwołania do epok, tradycji, związek z innymi utworami, ze światopoglądem epoki, biografią autora.
- Scharakteryzuj osobę mówiącą w wierszu (np. podmiot w pierwszej osobie liczby pojedynczej, podmiot zbiorowy) lub zaznacz, że jest to liryka bezpodmiotowa. Określ postawę osoby mówiącej wobec świata itd.
- Określ adresata (jeśli to możliwe).
- Scharakteryzuj sytuację liryczną. Określ uczucia, emocje, nastrój.
- Określ miejsce fragmentu w całości dzieła (np. określ wydarzenia poprzedzające scenę, przedstaw konsekwencje wydarzeń zaprezentowanych we fragmencie, opisz rolę sceny w fabule, opisz wpływ sceny na losy bohaterów), jeśli odwołujesz się do całego utworu.
- Nazwij typ liryki (np. bezpośrednia, pośrednia).
- Dokonaj analizy tekstu:
 - ✓ omów budowę wiersza (np. strofy, wersyfikację, układ rymów)
 - ✓ wymień i zinterpretuj środki stylistyczne; określ ich funkcję w utworze

Ważne: wszystkie powyższe informacje przedstawiaj tylko w odniesieniu do tezy interpretacyjnej!

Uwagi końcowe do obu rodzajów tematów, bo powtarzania nigdy dość:

- Czytaj uważnie.
- Podkreślaj w tekstach.
- Rób plan.
- Notuj wszystkie nawiązania, konteksty, jakie przyjdą Ci do głowy.
- Postaw tezę lub hipotezę.
- Nie streszczaj.
- Trzymaj się tematu i postawionych sądów.
- Nie pisz długich zdań, bo w nich błąd na błędzie błędem pogania.
- Wplataj cytaty umiejętnie.
- Nie powtarzaj tych samych słów.
- Nie nadużywaj zaimków wskazujących (jeśli nie pamiętasz „co to”, powtórz gramatykę).
- Pamiętaj o wstępie, rozwinięciu i zakończeniu (Twoje obowiązkowe WRZ).
- Nie pisz na mniej niż 250 słów (bo to walkower!).
- W podsumowaniu odnieś się do tezy lub hipotezy postawionej we wstępie.

Powodzenia!